

In memoriam Jan W. van Spronsen (1928-2009)

Op oudejaarsavond 2009 is plotseling ons redactielid en oud-bestuursvoorzitter Jan W. van Spronsen op 81-jarige leeftijd overleden. Eerder die avond had hij nog de oudejaarsdienst bezocht in de Haagse Bethlehemkerk. Hij leverde nog altijd bijdragen aan ons maandblad, was Nederlands gedelegeerde voor de Société Académique 'Arts - Sciences - Lettres' en Lid van Verdienste van de Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging. Maar bovenal: muzikliefhebber.

GERCO SCHAAP

Drie begrippen stonden centraal in het leven van Jan W. van Spronsen: het christelijk geloof, de scheikunde en de muziek, met een duidelijke chemie tussen deze drie trefwoorden. Johannes Willem – voor intimi Hans – van Spronsen werd op 7 februari 1928 geboren in Den Haag. Na zijn HBS-opleiding ging hij scheikunde studeren aan de Technische Hogeschool in Delft, en later aan de Universiteit van Leiden. Al direct na zijn kandidaatsexamen (1948) ging hij onderzoek doen naar de geschiedenis van het periodiek systeem van de scheikundige elementen en publiceerde hij hierover artikelen in de vakpers. Het zou nog tot 1969 duren voor hij op dit onderwerp promoveerde. Van 1953 tot 1963 was hij scheikundeleraar aan de Elektrotechnische School in Amsterdam en van 1954 tot 1984 aan het Gemeentelijk Gymnasium in Alkmaar. Daarnaast werd hij in 1960 assistent-professor aan de Universiteit van Utrecht om daar de historie van de scheikunde te doceren. In de jaren '70 en '80 verschenen vele artikelen van zijn hand in

Foto: Gerco Schaaap

de chemische vakpers. Van 1985 tot 1993 was hij voorzitter van de Europese "Working Party on the History of Chemistry" (FECS). Al vanaf 1946 was hij lid van de Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging, welke hem op 26 april 2005 benoemde tot Lid van Verdienste.

Muziek heeft altijd veel betekend voor Hans. Al jong gaat hij aan de hand van zijn vader mee naar orgel-

concerten in Den Haag. Tijdens zijn middelbare schooltijd bezoekt hij concerten van Dirk Jansz. Zwart in Delft en van Feike Asma in 'de Lutherse' in Den Haag. Tijdens zijn studie in Leiden spijbelt hij regelmatig om de gemeentelijke orgelbespelingen in de Haarlemse Bavo te kunnen bijwonen. In die jaren raakt hij goed ingevoerd in de Haagse orgelwereld en komt zo in contact met Franse en Duitse organisten. Het

B1

≡≡≡ **ORGELBESPELING** ≡≡≡

IN DE GROTE OF ST. BAVOKERK
TE HAARLEM
OP DONDERDAG 22 APRIL 1948,
DES NAMIDDAGS VAN 15-16 UUR,
DOOR GEORGE ROBERT

PROGRAMMA:

1. PASSACAGLIA EN DUBBELFUGA m.v.
c kl. t. J.S. Bach
2. KORAALVOORSPLENEN m.v. J.S. Bach
a. Durch Adam's Fall ist ganz verderbt
b. Wir glauben all'an einen Gott, Vater
(a 2 Clav. e Pedale doppio)
c. Wir glauben all'an einen Gott, Schöpfer
3. SUITE GOTHIQUE L. Boëllmann
Introduction - Choral m.v.
Menuet gothique m.v.
Prière m.v.
Tocatta m.v.
4. APPARITION DE L'ÉGLISE
ÉTERNELLE O. Messiaen
5. TOCCATA H. Andriessen

Nrs. 1, 3 en 5 op verzoek

Gedurende het bespelen van het orgel is het ten strengste verboden door de kerk te lopen.
It is forbidden to walk in the church during the playing of the organ.
Il est défendu de circuler dans l'église pendant le jeu des orgues.
GH 982 1948 100

Programma van een door Hans in zijn studietijd bezocht concert met indrukken in potlood.

bloed kruipt waar het niet gaan kan en al in 1948 gaat hij met zijn verloofde Suze *op de fiets* naar Parijs om daar beroemdheden als Jean Langlais, Léonce de Saint-Martin en Jeanne Demessieux op hun eigen orgels te beluisteren. Het laatste stuk naar Parijs liften ze mee op een aardappelkar ... Het jaar daarop gaan ze weer, nu in gezelschap van de Haagse organist Aart Smink, met wie hij inmiddels bevriend was geraakt, en diens echtgenote. Bij deze gelegenheid ontmoet hij onder anderen Marcel Dupré op de orgelgalerij in de Saint-Sulpice. Het is allemaal te lezen in het interview dat we ter gelegenheid van Hans' tachtigste verjaardag én het vijftigjarig bestaan van *de Orgelvriend* in ons jubileumnummer van oktober 2008 publiceerden. 'Eeuwige vriendschap' sluit hij ook

met Jan Schmitz, in die tijd organist van de r.-k. Sint-Jacobuskerk in Den Haag. Zowel bij Smink als bij Schmitz helpt Hans met registreren en van het een komt het ander. Zelf spelen? Pianolessen blijken aan Hans niet besteed. Hij verdiept zich liever in de muziektheorie zodat hij partituren kan lezen. Op zijn school in Alkmaar treedt hij op als koordirigent en neemt zijn leerlingen mee naar uitvoeringen van oratoria, requiems en naar operavoorstellingen. Anderzijds komt zijn liefde voor de muziek tot uiting in het organiseren van orgelconcerten. Zo start hij in 1953 onder auspiciën van de Antwerpse organisatie Artifex met de organisatie van concerten in Den Haag (Jacobuskerk) en Scheveningen (St. Antonius Abt), maar ook in Delft. Op programma's uit die tijd prijken beroemde organis-

tennamen als Gaston Litaize, André Marchal en Jiri Reinberger, maar ook van Nederlandse organisten als Bernard Bartelink, Hubert Houët en natuurlijk Jan Schmitz. De Artifex-programma's getuigen ook van opmerkelijke initiatieven, zoals een 'Improvisatie-concert' in 1954 door Piet van Egmond, Han van Koert en Joop Schouten en een 'Interpretatie-concert' (1956) door Marie-Claire Alain (Parijs) en Friedrich Bihn (Hamburg). En een 'Auditie' voor een 'Jeugd-orgelconcert' (jury: Piet Post, Jan Schmitz en Jan W. van Spronsen, "directeur ARTIFEX") dat uiteindelijk wordt verzorgd door Simon de Zee (24 jaar) en Piet Balyon (19 jaar).

Wanneer in 1958 de Stichting Orgelcentrum wordt opgericht, neemt deze van lieverlee de concertorganisatie

Uitreiking Diplôme d'Argent van de Société Académique 'Arts-Sciences-Lettres' aan Marie-Louise Jaquet-Langlais in het Groot Auditorium van de Universiteit Leiden, 1993.

van Hans over en kan hij zich wijden aan zijn promotieonderzoek. Hij treedt in 1959 toe tot het bestuur van de Stichting Orgelcentrum en verzorgt vanaf die tijd besprekingen van platen, boeken en bladmuziek voor *Het Orgelblad*, het maandblad van de stichting. Vanaf medio 1967, wanneer het blad in losbladige vorm verschijnt, doet hij ook verslag van het Internationaal Improvisatieconcours Haarlem, en van orgelcongressen van de Duitse Gesellschaft der Orgelfreunde, waarvan hij lid is. Wanneer *Het Orgelblad* in 1973 ophoudt te bestaan, zoekt hij toenadering tot de redactie van *de Orgelvriend* en stelt voor om dit blad aan alle abonnees van *Het Orgelblad* te sturen. Vanaf die tijd vult hij met zijn besprekingen en verslagen van orgelconcoursen en *Orgeltagungen* vele kolommen van ons blad. Wanneer in oktober 1981 de Stichting 'de Orgelvriend' wordt opgericht, wordt hij bestuursvoorzitter. In december 1976 schrijft hij zijn eerste column 'Ons Orgelwereldje' waarin hij in door hem bij voorkeur gehanteerde 'koninklijk meervoud' allerlei zaken uit de orgelwereld aan de orde stelt. In orgelpolitiek gevoelige kwesties vermijdt hij meestal man en paard te noemen, iets wat hem niet altijd in dank wordt afgenomen. Het

maartnummer van 1994 opent met zijn tweehonderdste, tevens laatste 'O.o.w.'tje'. Ook verzorgt hij jarenlang de rubriek 'Wat de orgelwereld ons bracht en door wie', waarin biografische feiten van organisten en componisten van wie een 'kroonjaar' wordt herdacht, worden samengebracht. Die laatste rubriek is tekenend voor Hans' systematische aanleg. Niet alleen maakte hij het periodiek systeem van de scheikundige elementen op een unieke manier visueel inzichtelijk, hij ontwikkelde ook een kaartsysteem dat ruim 350 kaarten omvatte met trefwoorden en namen van bekende personen op het gebied van de scheikunde. Hij gebruikte dit kaartsysteem voor zijn publicatie 'Ruim vijftig straten vernoemd naar chemici' dat in 1994 in het *Chemisch Weekblad* verscheen.

Na zijn pensionering blijft Hans actief in zowel de chemische als de orgelwereld. Hij maakt zich sterk voor het behoud van oude chemische apparatuur. Als voorzitter van de Historische Commissie van de KNCV levert hij waardevolle bijdragen aan het archief van deze vereniging. In 1989 neemt hij het stokje over van Wouter van Gool, Nederlands gedelegeerde van de Parijse Société Académique 'Arts - Sciences - Lettres', om kandidaten voor te dragen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de Franse orgelcultuur. Op 4 oktober 2008, tijdens de Orgeldag rond het vijftigjarig jubileum van *de Orgelvriend* in de Amersfoortse Sint-Joriskerk, mag hij zelf de gouden medaille van de 'ASL' in ontvangst nemen. Trouw blijft hij onze redactievergaderingen bezoeken en doet jaarlijks verslag van het Govert van Wijn Orgelconcours in Maassluis in ons blad. Schrijven betekent voor Hans ook écht schrijven. Aan

een computer waagt hij zich niet; als het van hem gevraagd wordt, laat hij zijn bijdragen op een schijfje zetten. Ook op concerten in Den Haag, Leiden, Amsterdam en Haarlem blijft Hans een vertrouwde verschijning. De laatste keer dat ik hem zie, is bij de ingebruikneming van het gerestaureerde Maarschalkerweerd-orgel in de Maria van Jessekerk in Delft. De kerk is bij die gelegenheid echter zo vol dat we elkaar niet meer spreken. Op 31 december bezoekt hij de oudejaarsdienst in de Haagse Bethlehemkerk. Aarnoud de Groens naspel over 'O God die droeg ons voorgeslacht' zijn de laatste orgelklanken die hij hoort. Thuisgekomen wordt hij getroffen door een hartstilstand.

AFSCHEID

Op woensdag 6 januari hebben we in de aula van de begraafplaats Oud Eik en Duinen in Den Haag afscheid genomen van Hans. Eerst waren er toespraken. Zijn neef, W. van Spronsen, omschreef hem treffend als "eigenzinnig, origineel en creatief". Een vertegenwoordigster van de KNCV schetste zijn vele verdiensten voor de scheikundewereld. Wim van der Ros, sprekend namens bestuur en redactie van *de Orgelvriend*, bracht Hans' overstap van *Het Orgelblad* naar ons blad in herinnering. "Graag was hij aanwezig op onze redactiebijeenkomsten, met strik, en op een aangeboden lift met de auto naar het

Zijn indrukken vastleggend op het Govert van Wijn Orgelconcours op 27 juni 2009 in de Grote Kerk van Maassluis.

Augustus 2009.

station altijd reagerend: ‘Nee, ik loop wel.’ Herkenbaar waren zijn verslagen van orgelconcoursen, waarbij Maas-sluis zijn hart had gestolen. (...) Wij verliezen in Jan W. een betrokken orgelvriend die veel voor ons en de orgelwereld heeft betekend.”

Leen Korporaal maakte ons deelgenoot van zijn belevenissen met “oom Hans”:

“in Scheveningen het losbladige *Orgelblad* verzendklaar maken; het aanvragen en recenseren van honderden grammofoonplaten; in de kelder op de Veenendaalkade 300 flessen wijn bottelen onder leiding van Marius Monnikendam; de camping in Italië, waar oom Hans gekleed ging in kostuum met vest, in de stellige overtuiging dat dat de beste isolatie tegen de hitte was; ‘zijn’ harmonium, waar ik vroeger muziekbijlagen op mocht voorspelen en waar ik nu nog steeds op speel ...” We luisterden naar een parafrase over ‘De Heer is mijn Herder’ door Jan van Westenbrugge, organist van de Hervormde kerk in Watingen, de kerk waar Hans jarenlang elke zondagavond zijn vaste plaats innam en waar hij genoot van het orgelspel en de prediking.

Ds. S.T. Baarda uit Rotterdam omschreef Hans als “een innemend mens, altijd onberispelijk gekleed met een strikje in plaats van een stropdas. Op hem was het woord van de apostel van toepassing: ‘Uw vriendelijkheid

zij alle mensen bekend’. (...) Zo verging zijn belangstelling voor de Bijbel, dat hij deze in de grondtaal wilde bestuderen.” De predikant hield vervolgens een korte overdenking over de woorden van Simeon in de tempel: “Nu laat Gij Here Uw dienstknecht gaan in vrede, naar Uw Woord, want mijn ogen hebben Uw heil gezien....” (Lucas 2 : 29). Daarna hebben we Hans’ stoffelijk overschot naar zijn laatste rustplaats begeleid. Ons medeleven gaat uit naar zijn vrouw Suze, zijn dochter en de naaste familie.

Als hommage hebben we in dit nummer het *Interludium* van Hendrik Andriessen als muziekbijlage geplaatst. De componist schreef het “Voor J.W. van Spronsen” ter gelegenheid van diens veertigste verjaardag; het verscheen eerder als bijlage bij *Het Orgelblad* van maart 1968 en werd tijdens onze Jubileum-orgeldag op 4 oktober 2008 in de Sint-Joriskerk in Amersfoort op zijn vroegere harmonium uitgevoerd door Dick Sanderman.

